

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК:

«КАРАТКЕВІЧ ЦАНІЎ МЕНАВІТА РЫБАКОЎ І ЗМЕЯЛОВАЎ...»

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК.

У гэтым годзе ў мінскай кнігарні «Светач» (ААТ «Белкніга») адбыўся цікавы праект «Сустрэчы з Караткевічам»: вядомыя людзі распавядалі пра свой досвед знаёмства з класікам і ягонай творчасцю. Адна з самых цікавых гутарак атрымалася са слынным паэтам, пісьменнікам, даследчыкам Леанідам ДРАНЬКО-МАЙСЮКОМ. Спадад Леанід увагуле ўмее апавядаць пра ўсё ярка, вобразна і запамінальна, а яшчэ знаходзіць нечаканыя ракурсы. Таму сёння, адмыслова для чытачоў «Звязды», новая гутарка з паэтам пра Уладзіміра Караткевіча, адносіны паміж пісьменнікамі і, вядома, пра беларускую літаратуру.

— Часцяком кажуць, што пісьменнікаў варта любіць на адлегласці. Што вы ведалі пра Уладзіміра Караткевіча да асабістага знаёмства з ім? Наколькі супалі ўяўленні з рэальнасцю?

— Адлегласць ратуе ад лішняга, а ў лішнім шмат непатрэбнага, а то і небяспечнага. Мушу сказаць, што не толькі пісьменнікаў варта любіць на адлегласці. Наогул, пра чалавека ведаць шмат — не заўсёды добра. Аднак жа мы імкнемся да празмернасці і праз гэта загрушчваем сваю душу. Часам мне здаецца, што абмежаванне і з'яўляецца мэтай жыцця. У 1989 годзе я трапіў у Грэцыю. Нашы людзі, сціснутыя сціплым савецкім побытам, у багатых Афінах кідаліся на ўсё — на касцюмы, на футры, на абутак, на радыёапаратуру. Знаёмы грэк, асцетычнага выгляду філосаф, здзіўляўся: «Навошта вам гэта ўсё?! Ёсць на плячах кашуля і досыць!» Гэты прыгожы грэк быў падобны на Уладзіміра Караткевіча...

Што я ведаў пра Караткевіча да асабістага знаёмства?

Чытаў ягоныя творы. Перш за ўсё нарыс «Званы ў прадоннях азёр», надрукаваны ў часопісе «Маладосць» з цудоўнымі здымкамі Валянціна Ждановіча. У гэтым нарысе Караткевіч вельмі добра напісаў пра мой Давыд-Гарадок, пра маю раку Гарынь, пра Замкавую гару з яе «карказломнымі схіламі». Трохі пазней я ўбачыў кнігу

Калі я вучыўся ў Літаратурным інстытуце і часта бываў у гасцях у пісьменніцы Лідзіі Абухавай, то мы гаварылі найбольш пра Караткевіча. Абухава называла аўтара «Каласоў» найлепшым беларускім празаікам.

А калі я ўвайшоў у сям'ю Валянціны Шчадрыной, стаўшы мужам яе малодшай дачкі Вольгі, то гэтая вялікая тэма «Жыццё і творчасць Уладзіміра Караткевіча» ўзбагацілася самымі цікавымі падрабязнасцямі. Валянціна Шчадрына ўвесь час шкадавала, што ў душы выдатнага творцы эмоцыі і пачуцці заўсёды пераважалі над спакоем. Ёй па-жаноча му хацелася, каб жыццё нашага дзівоснага пісьменніка было крыху спакайнейшае.

А мае ўяўленні пра Караткевіча і не думалі супадаць з рэальным воблікам творцы. І па сённяшні дзень не супадаюць.

— **Кажуць, што Уладзімір Караткевіч не любіў, калі яго называлі рамантыкам.**

— Некалі ў мяне, студэнта, выкладчык на экзамене спытаўся: «Што такое рамантызм?» Амаль не думаючы адказаў: «Гэта імкненне жыць радасна!» Я толькі што

Калі мастак сапраўдны, то ў ягоным таленце адначасова ёсць усё — і рамантызм, і рэалізм, і экспрэсія, і ўстойлівая веліч. Кім быў Караткевіч? Адначасова беларускім духам і беларускай сутнасцю!

— **Як Валянціна Шчадрына пачала перакладаць творы Уладзіміра Караткевіча? І як пісьменнік ставіўся да працэсу перакладу — ці моцна ўмешваўся?**

— Здаецца, паспрыяў шчаслівы выпадак. Караткевіч знаходзіўся са сваёй жонкай Валянцінай Браніславаўнай у Кактэбелі, у той жа крымскі дом творчасці з Масквы прыехала і Валянціна Шчадрына. Яна тады працавала ў Саюзе пісьменнікаў СССР кансультантам па беларускай літаратуры. Адбылося знаёмства, вянцом якога стала нечаканая прапанова саракагадовага пісьменніка: «Вы будзеце перакладаць мой раман «Каласы пад

я стал тратить дорогое время не на них, из дружбы с которыми я не извлекаю никакой выгоды, кроме дружбы и жизни, а на определение «кто есть кто», «кто с кем», «кто за кого», наконец «кто кого» — я проклял бы самого себя!» Як бы вы гэта пракаментавалі? Дарэчы, ці магчымае шчырае сяброўства паміж пісьменнікамі, творчымі асобамі, якім ёсць што дзяліць?

— Выпадкава ці невыпадкава, але гэтымі словамі Караткевіч стварыў свой вельмі дакладны аўтапартрэт. Ён любіў людзей адметных і адкрытых, бо сам быў і дастаткова адметны, і дастаткова адкрыты. Ён імкнуўся да такіх людзей, яму было з імі цікава. Ён верыў у моцны інтэлігентны характар. Ён хацеў, каб чалавечыя душы не гнуліся, таму і цаніў ксяндзоў і стваральнікаў новых філа-

— **Уладзімір Караткевіч меў улюбёны тыпаж жанчыны... Нават два тыпажы, два бакі адной гераіні, якія існуюць паралельна: Гелена Маеўская і Майка Раўбіч з «Каласоў», Ірына Горава і яе сястра-мастачка Ганна з «Нельга забыць», Анся і Марына Крывіц з рамана «Хрыстос прыямліўся ў Гародні»... Каханая — і тая, што кахае, жорсткая — і адданая... Дзеля адной герой гіне, другая ахвяруе ўсім дзеля яго; адна яго мучыць — другую мучыць ён сам.**

— Калі гаварыць пра «два тыпажы» (а яны, дарэчы, могуць існаваць разам, у адным характары!), то, магчыма, адказ трэба пашукаць у паэме Янкі Купалы «Магіла льва». Аднойчы з вуснаў Караткевіча я пачуў чатыры радкі з гэтага геніяльнага твора:

*На беларускую дзяўчыну,
Калі тут праўду ёй аддаць,
Ніхто йшчэ каменем не кінуў
І не паважыцца кідаць...*

Дык хто ж яна, гэта ідэальная беларуская дзяўчына?!

Здрадлівая Наталька!

Тая Наталька, якая пакінула свайго даверлівага Машэку і «...сама к бядзе пайшла сваёй...»

Караткевіч ведаў пра жаночы характар усё, але ён узвышаў жанчыну, бо быў сапраўдны мужчына, і таму зусім невыпадкава тое, што з ягоных вуснаў я не пачуў, скажам, наступныя радкі:

*Забыла ўсе Машэкі ласкі,
Каханне шчырае яго, —
Пад чарам ворагавай казкі
Зраклася мілага свайго...*

Гэтыя Купалавы радкі нібыта развенчаюць жанчыну, што не зусім адпавядала этыцы Караткевіча — словам, ён цытаваў Янку Купалу па-свойму і, вядома ж, меў рацыю...

— **А можаце абмяляваць ваш улюбёны тыпаж гераіні?**

— Мая літаратурная гераіня ўсё больш і больш робіцца падобнай да маёй жонкі Вольгі, і ў гэтым надзейнае мае шчасце!

— **Чула меркаванне, што рыцарства Караткевіча ў адносінах да дам — не больш, чым міф... Класік, здаецца, увагуле амаатар быў ствараць вакол сябе міфы... Гэта ад жадання расквеціць жыццё ці дзеля прыцягнення увагі, як сёння прынята рабіць?**

— Ёсць кніга, якую цікава чытаць, і вакол гэтай кнігі з'яўляюцца гісторыі, ці, як вы казалі, міфы. Ёсць кінакарціна, якую цікава глядзець, і вакол гэтай кінакарціны таксама вырастаюць міфы. Ёсць нейкая прыродная з'ява, зноў жа ўзбагачаная цікавымі таямніцамі... Асноўнае паняцце тут — цікавасць!

Дык вось, Уладзімір Караткевіч сам па сабе быў цікавы!

Я пазнаёміўся з ім, калі вучыўся ў Літінстытуце, і калі слухаў яго, то ў гэты момант быў упэўнены — Караткевіч цікавейшы за ўсіх маіх выкладчыкаў!

Ці ствараў ён міфы вакол сябе? Ствараў!

І рабіў гэта артыстычна, амаль незаўважна, лёгка, натуральна!

Не буду абвяргаць няпэўнае, ці ўяўнае, меркаванне адносна

Уладзімір Караткевіч з жонкай Валянцінай: рыцар і яго дама сэрца.

сярпом тваім!»! Прапанова прагучала як патрабаванне! Словам, усё адбылося ў стылі рашучага, часам і наогул бескампраміснага Караткевіча. Над аб'ёмным рукапісам Шчадрына працавала некалькі гадоў. Работа была і складаная, і надзвычай плённая. І сапраўды, Караткевіч адстойваў свае рэдкія слоўцы і вобразы, сакавітыя дэталі, змагаўся за тое, каб у рускім варыянце рамана чытач, далёкі ад беларушчыны, адчуваў глыбінную псіхалогію беларускай культуры. У сваіх лістах прасіў перакладчыцу, каб яна лексічна захавала тое няўлоўна-дакладнае, што ўласціва характарам нашых сялян, мяшчан, шляхты — нарэшце, нашых арыстакратаў. Перакладчыцкая работа Валянціны Шчадрыной яму спадабалася.

— **Знайшла цікавую цытату — ліст Караткевіча да Валянціны Шчадрыной ад 20 студзеня 1972 г.: «Среди моих друзей ксендзы из Вишнева и Пинска, рыбаки из Коктебеля, змеелов из Москвы, создатель новой философской системы — мужик из-под Любчи, да мало ли ещё кто. И чтобы**

софскіх сістэм — заўважу, такія людзі ў Савецкім Саюзе былі на падазрэнні!

Зраблю акцэнт і на тым, што ва ўмовах СССР Караткевіч цаніў менавіта рыбакоў і змеялоў, а не кабінетных парторгаў!

Гэта вельмі яскравы штрих, які выдатна характарызуе нашага творцу!

Вядома, Караткевіч не ўлазіў у сваркі, пазбягаў іх, адчуваў, што іншыя яму вельмі зайздросцяць; ён не адштурхоўваў, адштурхоўвалі яго, таму зусім невыпадкава, што пры жыцці ён так і не атрымаў Дзяржаўную прэмію — лаўрэатамі ж Дзяржаўнай прэміі сталі тыя, якія пазней у мемуарах і дзённіках назвалі сябе «сябрамі» Уладзіміра Караткевіча.

«Сябры» Караткевіча любілі прыкідвацца беднымі, — Караткевіч ніколі не прыкідваўся...

А што да сяброўства паміж пісьменнікамі, то ніякага шчырага сяброўства быць не можа. Людзей звычайна аб'ядноўвае часовая ўзаемная выгада — матэрыяльная ці маральная. Сябруюць звычайна з тымі, хто цябе хваліць.

Дароўныя надпісы Леаніду ДРАНЬКО-МАЙСЮКУ і Валянціне ШЧАДРЫНОЙ.

«Вока тайфуна», яе са школьнай бібліятэкі прынесла мая цётка Тася. А ў школе настаўніца беларускай літаратуры Надзея Дзмітрыеўна Васільева нам, дзеціям, адкрыла бліскучы верш «Зяец варыць піва». Спадарыня Надзея расказала мне пра раман «Каласы пад сярпом тваім» і, дарэчы, дала гэты твор прачытаць. А тады ў часопісе «Нёман» убачыў я і аповесць «Дзікае паляванне караля Стаха», якую на рускую мову пераклала Валянціна Шчадрына.

вярнуўся з арміі, таму па-іншаму, напэўна, і адказаць не мог. Выкладчык, памятаю, доўга смяяўся з майго адказу. Цяпер я чамусьці ўпэўнены — такая студэнцкая трактоўка Караткевічу спадабалася б. Называць жа творцу (яркага мастака!) толькі рамантыкам, ці толькі бытаапісальнікам, ці толькі сатырыкам, ці, скажам, нейкім лірыкам — значыць, свядома здрабняць філасофскі маштаб гэтага творцы. Мяркую, адсюль і нелюбоў Караткевіча да такіх класіфікацый.